Слово про Вчителя

До 70-ї річниці від дня народження

Івана Івановича

Кочерги

2012

Слово про Вчителя. До 70-ї річниці від дня народження Івана Івановича Кочерги. Харків, 2012. – 23 с.

Спогади про голову журі Всеукраїнських олімпіад з хімії, декана природничо-географічного факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя І. І. Кочергу.

© Н. І. Лукашова, Ю. В. Холін, М. Г. Криловець, П. П. Попель, Н. Т. Малєєва, С. А. Волкова, С. В. Колотілов, С. В. Тезікова, 2012

Web-сайт

http://www-chemo.univer.kharkov.ua/olympiad.htm

Н. І. Лукашова,
доцент Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Науковець, викладач, вихователь, громадський діяч...

22 лютого 2012 року зустрів би свій 70-річний ювілей декан природничо-географічного факультету, кандидат хімічних наук, доцент, відмінник освіти України **Іван Іванович Кочерга**. 40 років його самовідданої праці на освітянській ниві, у стінах рідної "Alma mater", яка була для нього справжньою колискою, а згодом і творчою лабораторією професійного становлення, плідно вплинули на розвиток рідної йому кафедри хімії, визначили сучасне обличчя природничо-географічного факультету, його науковий і творчий потенціал. Саме такі вихованці, як Іван Іванович, закладали міцне підґрунтя для подальшого розвитку і збагачення усталених традицій Гоголівського університету, який продовжує творити славні сторінки своєї історії.

У Ніжинській вищій школі І. І. Кочерга пройшов шлях від студента до провідного викладача і науковця, декана одного з найбільших факультетів, який очолював 25 років. Завдяки винятковим організаторським здібностям він створив у колективі атмосферу творчості, відповідальності, взаємоповаги, потребу постійно вдосконалюватись, бажання самовіддано працювати в ім’я процвітання України.

Його життя тісно переплетено з діяльністю кафедри хімії, куди після закінчення у 1964 р. природничого факультету Ніжинського педінституту талановитий випускник прийшов працювати асистентом. Свої перші наукові дослідження І. І. Кочерга розпочав під керівництвом одного з фундаторів кафедри хімії доцента О. М. Барама. У 1968 р. з’явилася перша наукова стаття І. І. Кочерги. Згодом – аспірантура в Інституті колоїдної хімії та хімії води АН УРСР, успішний захист кандидатської дисертації, здобуття вченого ступеня кандидата хімічних наук та вченого звання доцента.

Результати наукових досліджень І. І. Кочерги, спрямованих на розв’язання, насамперед, економічного та екологічного аспектів проблеми очищення та збагачення природної сировини, мають і сьогодні велику теоретичну і практичну значущість. Вони переконливо підтверджують необхідність залучення хімічних знань для ефективного використання природних ресурсів і охорони довкілля. Виконання І. І. Кочергою досліджень за госпдоговірною тематикою довело користь зв’язку хімічної науки і практики, надало можливість обладнати лабораторію фізколоїдної хімії, яка нині носить його ім’я, сучасними приладами.

Науковець, викладач, вихователь, громадський діяч... Іван Іванович завжди був прикладом людини високого професіоналізму. Його пам'ятають як всебічно обдаровану особистість із широким колом інтересів, філософським баченням навколишнього світу і людського буття. Саме тому він завжди був цікавою постаттю для студентів, колег, учителів, усіх, хто його оточував і з ким він спілкувався. Фізколоїдна хімія, яку він викладав, стала методичною основою для хімічних і низки біологічних дисциплін. Зазначені якості Івана Івановича зумовили його глибокий інтерес до історії хімічної науки. Лекції І. І. Кочерги зі спецкурсу „Історія хімії" були одними з найцікавіших для студентів.

Як талановитий педагог і вчений, автор понад 80 друкованих праць, авторських свідоцтв на винаходи, І. І. Кочерга добре відомий широким колам педагогів і науковців Україні та за її межами. По-справжньому доленосним його „хобі" була увага до обдарованих дітей, захоплених хімією. З 1973 р. він працював постійним членом журі Всеукраїнської олімпіади юних хіміків, а протягом останніх 16 років свого життя – головою цього журі і методичної комісії при Міністерстві освіти і науки України з питань організації і проведення учнівських олімпіад з хімії. Одна з останніх його книг – „Олімпіади з хімії. Збірник задач", яку він видав у співавторстві з харківськими колегами по олімпіадному руху, стала справжнім бестселером серед старшокласників та вчителів хімії.

У розмовах з Іваном Івановичем ми відчували, яку наснагу, і натхнення він черпав у своїй причетності до підготовки і проведення олімпіад, у спілкуванні з колегами й однодумцями, що працювали разом із ним у журі та методичній комісії. Інакше й не могло бути – адже це була інтелектуальна еліта учених-хіміків і методистів, творчих учителів-практиків, зусилля яких були спрямовані на пошук і формування обдарованої молоді, по-справжньому захоплених хімією, молоді, що визначає майбутнє України. Його настрій глибокої відповідальності за справу передавався і нам, його колегам по кафедрі, вчителям хімії міста Ніжина, Ніжинського району, Чернігівської області. Це спонукало всіх до серйозної роботи з учнями, ретельної підготовки їх до олімпіад. Адже на кожному з етапів їх проведення – шкільному, міському, обласному, всеукраїнському – виявлялися юні обдарування, які потребували уваги, піклування, а часом – простого спілкування. Проблематика хімічних олімпіад знаходила різнобічне відображення і практичне втілення в професійній підготовці студентів – майбутніх учителів хімії.

Журі 39-ї Всеукраїнської хімічної олімпіади. Дніпропетровськ, 2002 рік.

Не судилося Івану Івановичу зустріти свій 70-річний ювілей... Більше восьми років його немає з нами. Цю жорстоку реальність нині важко усвідомити... Але можна впевнено сказати, що життя і діяльність І. І. Кочерги – яскравий приклад самовідданого служіння справі підготовки висококваліфікованих фахівців нашої освіти. Він виховав плеяду талановитих учнів, які гідно продовжують на природничо-географічному факультеті його новаторські починання у справі модернізації навчально-виховного процесу на основі новітніх педагогічних ідей та інформаційних технологій.

Пам’ять про Івана Івановича живе в результатах його невтомної і цілеспрямованої праці, помноженої на талант і природні здібності. До нього тягнулися молоді й допитливі, усі, хто знав Івана Івановича.

Юні хіміки, студенти, випускники природничо-географічного факультету – викладачі, науковці, вчителі, учені-хіміки – гідно репрезентують Ніжинську вищу школу в різних куточках України, близькому і далекому зарубіжжі. За прикладом Івана Івановича його колеги та учні продовжують сіяти розумне, добре, вічне.

У меня благоговейное чувство к людям олимпиады

И. И. Кочерга

Ю. В. Холин,
проректор Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина

Иван Иванович Кочерга во главе всеукраинских олимпиад по химии

Всеукраинские химические олимпиады школьников приближаются к 50-тилетнему юбилею. История олимпиад знала разные времена – и благополучные, и трудные. Но даже в период болезненных общественных трансформаций и тотального безденежья всеукраинские олимпиады проводились без каких-либо перерывов, ежегодно собирая лучших юных химиков Украины для участия в интересных и престижных интеллектуальных соревнованиях. Олимпиады стали важным фактором развития естественнонаучного образования, выявления и поддержки талантливых и трудолюбивых школьников, формирования будущей интеллектуальной элиты страны. Со всей определенностью можно утверждать, что за пять десятилетий истории олимпиады избежали превращения в скучно-формальные, рутинные мероприятия, сохранили свою значимость и притягательную силу. Во многом это – результат бескорыстной творческой работы учителей, преподавателей вузов, научных работников, студентов и аспирантов, всех энтузиастов олимпиадного движения. Организаторы всеукраинских химических олимпиад бережно хранят лучшие традиции, заложенные предшественниками, не забывая о постоянном обновлении содержания и форм проведения интеллектуальных соревнований с учетом современных научных достижений и опыта участия команд Украины в международных олимпиадах.

Существующие сегодня формы проведения всеукраинской химической олимпиады сложились не сразу. Первые олимпиады включали лишь один теоретический тур, не было программы подготовки к олимпиадам, на самих олимпиадах не проводились ни консультации, ни апелляции. С годами увеличивалось количество туров, изменялись содержание задач, распределение баллов между турами, критерии оценивания работ участников. Но с самого начала отличительной чертой олимпиад были подлинно спортивный дух и творческая атмосфера.

В 70-х – первой половине 80-х гг. прошлого века организацией и проведением всеукраинских химических олимпиад руководили председатели жюри Лев Иванович Бударин и Иван Петрович Середа, эксперты Лука Корнеевич Мушкало и Дмитрий Иванович Шейко. В 1986 г. жюри олимпиады возглавил Иван Иванович Кочерга.

Председатель жюри 38-й Всеукраинской олимпиады по химии И.И. Кочерга вручает дипломы победителям. Донецк, март 2001 г.

***

В марте 1986 г. украинская республиканская олимпиада по химии проходила во Львове. Будучи школьником, я в 1977-1979 гг. выступал на республиканских и всесоюзных олимпиадах. Теперь мне, впервые ставшему членом жюри, было интересно, как эти мероприятия выглядят «с другой стороны баррикад». Я, аспирант и начинающий член жюри, мало что понимал в сути происходящего. Понадобился не один год, чтобы разобраться в тонкостях организации и проведения республиканских олимпиад, их писаных и неписаных правилах.

Работа в жюри особых трудностей не вызывала. Необходимо было поучаствовать в короткой консультации для участников, проверить одну задачу да написать отчет об успехах и неудачах школьников в ее решении. Вот и все обязанности члена жюри. Мне запомнились интересная экскурсия в Олесский замок, «живая» скрипичная музыка в ресторане «Під левом», шумный и веселый заключительный банкет.

К середине 80-х гг. сложилась такая практика, что задачи составляли организаторы предыдущей олимпиады. Для олимпиады во Львове комплект задач формировали и тиражировали преподаватели Харьковского государственного университета им. А. М. Горького, принимавшего олимпиаду в 1985 г. А для олимпиады 1987 г. эту

работу выполняли уже львовские коллеги. Система, конечно, удобная. Но в ней отсутствовали единые научно-методические основы подготовки задач, а комплекты задач разных лет неминуемо отличались по сложности и тематике.

Одной из первых инноваций, введенных по инициативе И. И. Кочерги, было изменение этой системы. Ему удалось «пробить» в Министерстве народного образования УССР решение о создании методической комиссии по подготовке и проведению республиканских химических олимпиад. Такая комиссия была в те годы единственной среди всех предметных олимпиад. В 80-х – 90-х гг., кроме Ивана Ивановича, в состав комиссии входили многолетний куратор 11 класса Н. Т. Малеева, С. А. Волкова, М. Н. Заец, О. В. Иванов, И. В. Комаров, В. В. Космынин, Т. С. Куратова, П. П. Попель, Ю. В. Холин, Е. Н. Швед, Д. И. Шейко, В. К. Яцимирский. Плодотворную работу этой комиссии обеспечивали специалисты министерства Л. И. Титаренко и С. В. Василенко. Благодаря их усилиям, комиссия ежегодно в сентябре выезжала на 7-8 дней куда-нибудь в глубинку, обычно находившуюся в области, которая будет принимать олимпиаду. Кураторы классов привозили с собой проекты комплектов соответствующих заданий. Условия каждой задачи на украинском и русском языках медленно зачитывались, все члены комиссии их обсуждали. При необходимости задачи корректировали или составляли новые. Итогом работы был полный комплект задач будущей олимпиады, который И. И. Кочерга вкладывал в свой портфель, а дома окончательно редактировал весь материал и тиражировал на ротапринте в Нежинском педагогическом институте. До середины 90-х гг. речи быть не могло ни об обмене текстами заданий по электронной почте, ни о компьютерном наборе. Немалую долю времени у членов комиссии занимало традиционное переписывание вариантов заданий.

Председатель жюри со своими заместителями.

Функции методической комиссии состояли не только в составлении и корректировке задач. Детальному обсуждению подвергались все нововведения, связанные с наполнением

теоретического и экспериментального туров, введением в программу олимпиад тех или иных разделов, переменами в критериях оценивания работ и распределения призовых мест (напомню, что лишь в 1998 г. появилось утвержденное министерством Положение о проведении олимпиад). Немаловажно также, что именно членами методической комиссии были подготовлены и первая программа подготовки к всеукраинским химических олимпиадам, и первые сборники задач этих олимпиад.

***

Во второй половине 80-х – начале 90-х гг. республиканские олимпиады постепенно приобретали вид, похожий на современный.

В 70-х – 80-х гг. XX в. по указанию союзного министерства просвещения на областных, республиканских и всесоюзных олимпиадах был дополнительно введен «тестовый тур» (поэтому не стоит думать, что идея тестов лишь недавно занесена к нам «западными ветрами»). Однако тестовые задания вскоре надоели как участникам олимпиады, так и организаторам, ведь хорошо известно, что они имеют лишь опосредованное отношение к оценке глубины познаний и творческих способностей.

Чем заменить тестовый тур на олимпиаде? Решение было найдено. К середине 80-х гг. стали массово выпускаться отечественные программируемые микрокалькуляторы «Электроника Б3-21», затем «Электроника Б3-34», позволявшие составлять довольно сложные программы. В то же время ограниченный объем памяти этих устройств требовал, чтобы программы были элегантными и эффективными. Вместо тестового тура на олимпиаде по химии был введен тур по решению задач с использованием микрокалькуляторов. Появление этого тура стало хорошим стимулом для освоения школьниками и их наставниками новых вычислительных средств. Добавлю, что до первых олимпиад по информатике и программированию было еще много лет.

Когда программирование перестало быть диковинкой, пришло время для следующей инновации. Ею стал второй теоретический тур, впервые появившийся на республиканской олимпиаде в 1991 г. На этом «супертуре» участникам олимпиады предлагалось решить по одной задаче из нескольких разделов, относящихся к различным химическим дисциплинам. Задачи для «супертура» этого тура готовил В. В. Павлищук. Они отличались повышенной сложностью и могли затрагивать практически любые темы, обсуждаемые в вузовских курсах химии. Супертур имел, преимущественно, обучающий характер: на него обычно отводилось 25 баллов, тогда как на первый теоретический тур – 70 баллов, а на экспериментальный – 25 баллов.

На последних всесоюзных олимпиадах по химии второй теоретический тур присутствовал примерно в таком же формате, что и

на всеукраинской олимпиаде. Он сохранил свою форму и наполнение на нынешних Менделеевских олимпиадах. Появление очень сложных и нестандартных задач представляло для участников немалый вызов, стимулируя их творческую и познавательную активность. Наиболее сложные задачи предлагались участникам всеукраинских олимпиад в 1992-1997 гг. Методическая комиссия внимательно отслеживала то, как школьники справляются с заданиями «супертура». В условиях падения интереса школьников к естественнонаучным дисциплинам и снижения уровня подготовки участников олимпиад в конце 90-х гг. было решено сблизить теоретические туры по сложности заданий и по вкладу в суммарную оценку участников.

***

Олимпиады, возможно, прекратили бы свое существование задолго до 50-тилетнего юбилея, если бы сводились лишь к решению задач и распределению призовых мест. Но им не дают угаснуть неповторимая атмосфера, уникальный «олимпиадный дух». За это олимпиады очень ценят и участники, и члены жюри. Дружеское – независимо от возраста – общение, откровенные и продуктивные дискуссии на самые разные темы, всеобщая увлеченность – неотъемлемая часть олимпиадной жизни. И. И. Кочерга был подлинной душой олимпиад. Он любил общаться с людьми, умел дружить, умел доверять молодежи, был веселым и открытым человеком, легко становился душой компании. Как зеницу ока Иван Иванович оберегал принципы академической честности. Никакие личные отношения не останавливали его, когда нужно было принять неприятное, но справедливое решение. Помню, как однажды уже в ходе олимпиады выяснилось, что в одной из команд выступают не указанные в заявке участники, а совсем другие школьники. Что делать? Для Кочерги такого вопроса не существовало. Хотя руководитель команды, давний друг Ивана Ивановича, немало сделавший для олимпиадного движения, просил о снисхождении, было принято единственно верное решение – членов этой команды за нарушение правил дисквалифицировали. А руководитель команды больше на олимпиадах не появлялся.

Иван Иванович чувствовал себя лично ответственным буквально за все, что касалось олимпиад. Он не жалел ни сил, ни времени, чтобы они проходили как можно успешней и интересней.

В 1994 г. Всеукраинскую олимпиаду должен был принимать Чернигов. То, что будут большие трудности, стало ясно еще в октябре 1993 г., когда деньги на поездку методической комиссии в Калуш «нашли» в своих вузах только четыре человека. Иван Иванович унывать не стал. Он организовал работу четверки так, что в предельно сокращенном составе комиссия полностью справилась с резко усложнившейся задачей.

Наступил март 1994 года. Министерство средств на олимпиаду не выделяет. Учителя и сотрудники вузов не получают зарплату по несколько месяцев. Многие члены жюри в Чернигов приехать не могут, а цены в гостинице для большинства добравшихся просто заоблачные. Отказаться от проведения олимпиады? Это решение не для Кочерги. Хотя нет уже ни обкома партии, ни его бюро, Кочергу хорошо знают в Черниговской области, его слово по-прежнему весомо и авторитетно. Иван Иванович находит спонсоров, которые выделяют недостающие деньги и предоставляют призы для победителей. А что с членами жюри, размещенными в рабочем общежитии в комнатах на 20 человек? Оказывается, что их можно поселить по-человечески. И, несмотря на все преграды, олимпиада состоялась. Она стала исторической: по ее итогам была сформирована команда, впервые представившая Украину на международной олимпиаде и завоевавшая на ней первые медали – золотую и три бронзовые.

***

Скоро 9 лет, как нет с нами Ивана Ивановича Кочерги. Для меня, его ученика и преемника на посту председателя жюри всеукраинских химических олимпиад, очень важно, чтобы те принципы, которым он следовал в своей работе, – увлеченность, глубокое уважение к школьникам и коллегам, справедливость и честность, постоянный поиск новых идей и решений, опора на профессионалов и доверие к молодежи – неизменно оставались первоосновой наших олимпиад. Надеюсь, что так и будет.

М. Г. Криловець,
професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

З любов'ю до людей

Ця стаття про нашого колегу, знаного педагога, вченого-експериментатора, кандидата хімічних наук, доцента І. І. Кочергу, який зробив вагомий внесок у розвиток науки, освіти і виховання майбутніх учителів. Іван Іванович Кочерга – вчений, педагог, вихователь, громадський діяч, заспівувач і провідник ідей національної школи, сучасних концепцій та принципів організації навчально-виховного процесу у вищій школі. Він – наш наставник, і його голос набуває особливого звучання у зв'язку з розбудовою державності та зміною підходів до філософії освіти і виховання.

І. І. Кочерга є прикладом для тих, хто навчає і виховує майбутню інтелектуальну еліту України, хто розбудовує собори життєвих цінностей – Науки, Добра, Краси, Людяності.

Досліджуючи творчий доробок І. І. Кочерги, бачиш, що витоки його таланту беруть початок з того часу, коли він ще навчався в школі. Шкільні вчителі сформували в нього сучасний світогляд, вміння працювати й досягати поставленої мети. Саме вони були прикладом для обрання професії сіяча добра, розумного, вічного.

В тяжкі післявоєнні роки він рано став дорослим, самостійним, серйозно ставився до життя. Він любив рідний дім, природу («Ой у лузі, лузі – червона калина» – улюблена його пісня), свою школу. В школі здобув відмінні знання, досяг моральної, громадянської, фізичної зрілості. Його розвиткові сприяли уроки, позакласна робота.

А згодом ще одна сходинка життя – Ніжинський педагогічний інститут, де Іван Іванович пройшов шлях від асистента до доцента, декана природничо-географічного факультету. Йому було в кого вчитися. Він досконало був обізнаний з працями видатних педагогів і хіміків минулого і сучасників, глибоко засвоїв їх стиль і методи роботи. Багатьох видатних вчених колишнього СРСР знав особисто і впродовж десятиріч підтримував з ними дружні стосунки. Він черпав знання не лише з наукових, літературних джерел, а й від спілкування з колегами по роботі, на наукових конференціях, олімпіадах з хімії тощо. І не дивно, що до нього повсякчас за порадою зверталися колеги-викладачі, аспіранти, студенти.

Його глибоко хвилював стан оновлення освітньої галузі, відкриття нових навчальних закладів, професійна підготовка майбутніх учителів, демократизація (залучення громадськості до справ освіти; обговорення реформ в освіті; загальнодоступність навчання; вибір методів навчання, програм, підручників, коп'ютеризація тощо).

Сенс свого життя він виражав через життєве кредо – бути потрібним людям; його усвідомив ще замолоду, визначив головні виміри. Саме через ці виміри він завжди оцінював життєвий задум, осмислював сутність як сьогоднішніх реалій, так і пройдених етапів. Він завжди і всюди залишався собою, ніколи не поступався своїми життєвими принципами, які стали критерієм істинної оцінки життя цієї унікальної Людини.

Гортаючи сторінки життя цієї непересічної особистості, переконуєшся, що Іван Іванович був людиною цілеспрямованою, мужньою, сильною духом. Йому були притаманні високі моральні якості, глибока любов до рідної землі, свого народу, держави. Було приємно спостерігати за тим, як Іван Іванович, перебуваючи на роботі, спілкувався з викладачами, науковцями, студентами. Його завжди зустрічали щирою посмішкою, навіть у відповідь на іронічні зауваження. Іван Іванович належав до людей особистісного типу, які мислять глобальними масштабами, переконують словом, вчинками, ведуть за собою. Повага людей для Івана Івановича – це найбільша і найдорожча нагорода, яку він цінував вище за будь-яке офіційне почесне звання.

Віддаючи данину пам’яті у 70-річний ювілей І. І. Кочерги, спробуймо взяти для себе, для нинішніх поколінь українців хоч краплину його мудрості, передбачливості й сили волі, а головне – віри в майбутнє, з якою він жив до останнього подиху.

П. П. Попель,
доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пригадую Всеукраїнську олімпіаду в Тернополі 2003 р. Тоді Іван Іванович востаннє був разом із нами – членами журі, керівниками команд, юними хіміками. Зосереджений, трохи сумний. Не подавав жодних ознак тяжкої хвороби. Навіть тоді, коли ми вдвох пішки йшли години півтори до готелю. Хоча можна було проїхати тролейбусом або трохи перепочити в парку. Згодом я дізнався, яких зусиль довелося прикласти Івану Івановичу, щоб поїхати у відрядження і зустрітися з нами.

На тій олімпіаді, як і на багатьох попередніх, я жив в одному номері з Іваном Івановичем. Ми часто поселялися разом. Не лише тому, що не палили. Очевидно, обидва мали чимало спільного в поглядах на свою роботу, в оцінках справ в освіті, у ставленні до життя. Багато розмовляли про організацію олімпіад на різних етапах, долі їх переможців, обговорювали актуальні проблеми і негаразди. Він часто пригадував цікаві випадки зі своєї викладацької практики, роботи деканом факультету, а також партійної діяльності у складі Чернігівського обкому КПРС. Іван Іванович був правильним, чесним і активним комуністом, завжди висловлював власну думку, яка нерідко розходилася з думкою керівництва, умів переконувати співбесідника у своїй правоті.

Перший секретар ЦК КПУ В.В. Щербицький і секретар парткому Ніжинського педагогічного інституту І. І. Кочерга.

Іван Іванович скептично ставився до перейменування інститутів на університети, присвоєння вищим навчальним закладам статусу національних, виступав за збереження назви свого рідного вузу, одного з найстаріших в Україні, — «Ніжинський педагогічний інститут».

Я часто запитував у Івана Івановича про його оцінку різних життєвих ситуацій, тих чи інших подій в освіті, державі. Він умів виділяти пріоритети, визначати головне і другорядне, бачити перспективу. Його поради завжди були слушними і переконливими. Він із задоволенням ділився своїм досвідом вирощування овочів на присадибній ділянці (цей досвід у Івана Івановича був значно більшим, ніж у мене), секретами і навичками по впорядкуванню власної оселі, добре знав, як зберегти й переробити зібраний власний урожай.

Перебуваючи у відрядженні, Іван Іванович завжди щось купував для своїх рідних; він знав, чим догодити дружині, дітям. Нашою традицією було у вільну годину на олімпіаді відвідати місцевий ринок (особливо пам'ятаю такі «заходи» в Одесі, Херсоні, Львові). Іван Іванович одразу завойовував симпатії на ринку вмінням спілкуватися, торгуватися, ґрунтовними агрономічними знаннями. Від нього я дізнався, що на ринку в Ніжині сир продають не на вагу, а блюдечками. Пізніше сам таке побачив, коли був у Ніжині.

Будучи головою журі Всеукраїнських хімічних олімпіад, І. І. Кочерга умів раціонально організувати роботу в нашому колективі. Він повністю довіряв нам і не припускав думки про можливість витоку інформації про зміст задач, їхні розв'язки. Пізно ввечері напередодні теоретичного туру олімпіади Іван Іванович збирав у своїй кімнаті чотирьох кураторів і давав їм листки з умовами завдань для остаточного перегляду. Траплялося, що ми знаходили технічні огріхи і робили відповідні правки. Зате наступного дня ніяких непорозумінь із завданнями не виникало.

Іван Іванович умів активно відпочивати і налаштовував нас на це незалежно від того, працювали ми в методичній комісії чи були на олімпіаді. Вечорами після перевірки робіт учасників олімпіади, розгляду розв'язків завдань з учителями і учнями він організовував із членами журі «посиденьки», де ми обговорювали минулий день, налаштовувалися на завтрашній, спілкувалися на різні теми. Це нас зближувало, зміцнювало колектив, надавало нових сил і позитивних емоцій.

Щороку, зустрічаючись на всеукраїнській хімічній олімпіаді, ми згадуємо Івана Івановича Кочергу. Ця чудова людина зробила багато корисного і потрібного на всіх напрямах своєї діяльності, була вчителем і другом кожного із нас.

Н. Т. Малеева,
доцент Донецкого
национального университета

Всем нашим встречам разлуки, увы, суждены…

Иван Иванович Кочерга – центральная фигура наших химических олимпиад, солнце, которое согревало, опекало и привлекало к научному поиску всех одаренных юных химиков Украины, а также их учителей и наставников. Все причастные к химическим олимпиадам (Всеукраинской, Менделеевской, Всемирной) знали, что Иван Иванович держит под контролем все: отношение участников к выполнению заданий; работу методической комиссии, ответственной за составление заданий; работу членов жюри при проверке ученических решений задач; принципиальность кураторов классов; отбор претендентов для участия в олимпиадах высших рангов. Особо он контролировал работу членов методической комиссии и жюри. Доставалось нам – кураторам классов, членам жюри – «по первое число» за малейшую ошибку, за малейшую оплошность.

Жесткий, непримиримый, бескомпромиссный, предельно честный и порядочный во всем, Иван Иванович, вместе с тем, был добрым (по утрам своими шутками и прибаутками воодушевлял членов жюри на работу), внимательным, заботливым (по вечерам собирал всех нас на коллективные чаепития, где, как бы между прочим, устраивал «разбор полетов»). При многочисленных переездах на автобусе (к месту проведения очередного тура или на экскурсии) он не мог усидеть на месте, зачастую ехал стоя и вместе с Ольгой Артемовной, методистом-химиком из Херсона, тормошил и веселил всех.

С ним можно было откровенно обсудить любую проблему и найти приемлемое решение, но, если Кочерга говорил «от винта» – все, приходилось поворачиваться и уходить, принятых решений он никогда не менял.

Грустно и до слез обидно, что наше солнышко (кстати, одна из его любимых песен – «Солнышко лесное» Визбора) ушло за горизонт. Так рано, так неожиданно, так несправедливо. Но остались мы – его многолетние друзья и соратники по олимпиадному движению. И, пока мы живем на этом свете, память об Иване Ивановиче, его исключительные заслуги в олимпиадном движении, будут жить, а молодые энтузиасты, пришедшие нам на смену, не уронили знамя, не опустили планку, не снизили уровень Украинских химических олимпиад – это и есть своеобразный памятник Ивану Ивановичу Кочерге.

С. А. Волкова,
доцент Херсонського
державного університету

Школа інтелекту та справедливості. Пам'яті Івана Івановича Кочерги

Після довгих років роботи з підготовки учнів до Всеукраїнських олімпіад з хімії мені випала честь увійти до складу журі цих олімпіад і методичної комісії Міносвіти, яка розробляла завдання до них. Головою журі тоді був доцент Ніжинського педагогічного інституту Іван Іванович Кочерга. До складу журі входили професори, багато кандидатів наук, учителі з різних областей України. Усі вони беззастережно сприймали той дух справедливості, поваги та теплоти по відношенню до учасників олімпіади, який культивував Іван Іванович.

Хімічні олімпіади виявили багато талановитих хіміків, ціле сузір'я вчених, більшість яких, на жаль, роз'їхалася по різним країнам. Журі було хімічною родиною, де всі ставились один до одного з любов'ю та повагою. Кожен з нас чекали на зустрічі у березні на олімпіаді та в жовтні на засіданні методичної комісії. Найдорожчими дарунками, які ми отримували, були книжки з хімії, написані членами журі Ю. Холіним, П. Попелем, І. Кочергою, Л. Слєтою, О. Жиколом, Г. Розанцевем та інші.

Незаперечний авторитет Івана Івановича серед керівників методоб'єднань областей та обласних адміністрацій сприяв тому, що хімічні олімпіади майже у всіх областях перетворювалися на справжнє свято хімії та дружби.

Журі олімпіади за роботою.

Олімпіади підносили рівень знань з хімії, адже до завдань районних та обласних турів включали задачі такої складності, що перед ними завмирало серце не лише вчителів, а й багатьох викладачів вузів. Деякі вчителі висловлювали претензії щодо

перевищення вимог шкільної програми в олімпіадних завданнях. Але частина олімпійців розв'язувала такі задачі частково або повністю, і більше за всіх радів цьому голова журі. Про правильність такого підходу свідчили результати міжнародних олімпіад, на яких збірні України щороку завойовували золоті, срібні або бронзові нагороди.

І.І.Кочерга ініціював звернення нашого журі до Міносвіти з клопотанням про надання призерам Всеукраїнських олімпіад пільг при вступі до вузів і дуже радів, коли такі пільги надали.

Працювати разом з Іваном Івановичем було приємно та дуже цікаво. Спогади про цю світлу людину збережуть у пам'яті не лише всі члени журі, а й тисячі учасників хімічних олімпіад, які сприймали їх як свято хімії.

С. В. Колотилов,
старший научный сотрудник
Института физической химии
им. Л. В. Писаржевского
НАН Украины

Вспоминая Всеукраинскую олимпиаду 1994 года

Поселили нас (участников олимпиады) в Чернигове неожиданно хорошо. Помню, что жили мы в гостинице в центре города, в «блоках» по два человека, с душем и туалетом на два блока. По сравнению с условиями, в которых часто приходилось жить до этой олимпиады, да и после нее, это было просто как в сказке. Кормили участников олимпиады в ресторане, обслуживали официанты, что произвело на нас, школьников, большое впечатление (мы были морально готовы к столовой с самообслуживанием). Учтите, что это было в 1994 году, когда слово «ресторан» воспринималось как символ чего-то очень дорогого и недосягаемого. После туров мы ходили есть мороженое в кафе «Пингвин» неподалеку от гостиницы.

Запомнилось открытие олимпиады, после которого был концерт. В Чернигове для нас были организованы экскурсии. Самым ярким впечатлением было посещение пещер. Десять лет спустя я снова побывал в этих пещерах. Могу теперь сказать, что посещение этой достопримечательности сотнями школьников организовать было совсем непросто, особенно если учесть, что пещеры расположены далеко от центра города.

Для участников олимпиады были организованы «вечера дружбы» в школах города. Принимали нас очень хорошо. В школе, где я побывал , были поставлены столики, за которые посадили представителей нашей команды г. Киева и школьников из Чернигова. На столике стояла горящая свеча, были угощения. Представители каждого «столика» должны были спеть или прочитать стихи. От нашего столика стихи читал Дима Кругляк (в то время студент первого курса Киевского университета, он поехавший на олимпиаду в качестве помощника руководителя команды). Дима прочитал длинную романтическую поэму о любви.

Победителям олимпиады вручили призы. Я получил расписной самовар, который до сих пор храню.

Несомненно, организацией олимпиады занимались долго и с огромной ответственностью. Позже мы узнали, что главным организатором был Иван Иванович Кочерга.

С. В. Тезикова,
декан факультета
иностранных языков
Нежинского государственного
педагогического института
имени Николая Гоголя

Штрихи к портрету И. И. Кочерги

Таких людей как Иван Иванович – увлеченных, отзывчивых, принципиальных – сегодня встретишь нечасто. Мне трудно оценить его как ученого и преподавателя химии, поскольку я оканчивала факультет иностранных языков, но могу сказать о нем как об администраторе, человеке со своей гражданской позицией и большим числом увлечений.

В студенческие годы, мы, студенты иняза, завидовали биологам, которые постоянно куда-то ехали со своими преподавателями: в лагерь «Лесное озеро», на производство в Днепропетровск, на полевую практику в Карпаты или в Крым. Сегодня, когда я сама работаю деканом, понимаю, сколько организаторской работы надо было выполнить, чтобы все это осуществить. Декан Иван Иванович Кочерга был по-настоящему успешным организатором. Еще лучше я это поняла, когда в 1997 году сама вошла в когорту деканов Нежинского университета. Какой бы вопрос не рассматривали, удобный или не совсем удобный, он слушает, молчит, размышляет, а в конце обязательно скажет, что думает и при этом будет помнить, что все то, что говорится, не должно быть обидным или неточным, необъективным. Говори так, чтоб не обидеть никого, – вот его правилом. Говорил он всегда по сути дела. Мне иногда казалось, что дело – весь смысл его жизни. Но позже я познакомилась и с женой, и с дочерью и поняла, что Иван Иванович в первую очередь семьянин.

Говорят, что люди формируются в окружении себе подобных. Кафедра химии того времени, когда я уже осознанно могла оценивать ее деятельность, это – профессор Домбровский, доценты Бородин, Семинихин, Нога, чета Лукашовых. Каждый из них увлечен делом и обязательно еще чем-то. С Анатолием Егоровичем Бородиным можно было часами говорить о литературе, Виктор Иванович Семенихин был источником оптимизма в вопросах организации студенческой науки, Нина Ивановна Лукашова, влюбленная в химию и знающая секреты методики, могла, казалось, научить всех – и тех, кто этого хочет, и тех, кто не знает, чего хочет. Иван Иванович также был многогранным человеком: и стихи читал, и коллекционированием занимался, и в истории разбирался, и в походы ходил.

В нашем университете в 70-80-е годы были популярными клубы по интересам. На факультете, который возглавлял И. И. Кочерга, работал клуб «Эдельвейс» во главе с И. В. Марисовой, на нашем факультете – Клуб интернациональной дружбы и театральный кружок, на филологическом – Литературная студия. Помню заседание музыкально-литературного клуба «Лира», где старший преподаватель кафедры философии Н. Н. Сыч пел свои авторские песни, доцент кафедры истории Р. Дудка читала стихи Марины Цветаевой, доцент кафедры русского языка Л. И. Гетьман раскрывала студентам творчество Ахматовой, Гумилева, Мицкевича, а Иван Иванович выступил с докладом о Пушкине. Традиция неформального общения преподавателей и студентов идет еще от Гоголя. Там, где был И. И. Кочерга, содружество студентов и преподавателей было само собой разумеющимся.

Не могу не сказать о коллекции карандашей, которую десятилетиями собирал Иван Иванович. Кажется, он знал о карандашах все. А как радовался каждому пополнению коллекции! Увидит у тебя в руках новый карандаш, обязательно возьмет, покрутит, прочитает все, что на нем написано, и тут же расскажет что-нибудь из истории и технологии изготовления карандашей или просто припомнит случай, связанный с экземплярами его коллекции.

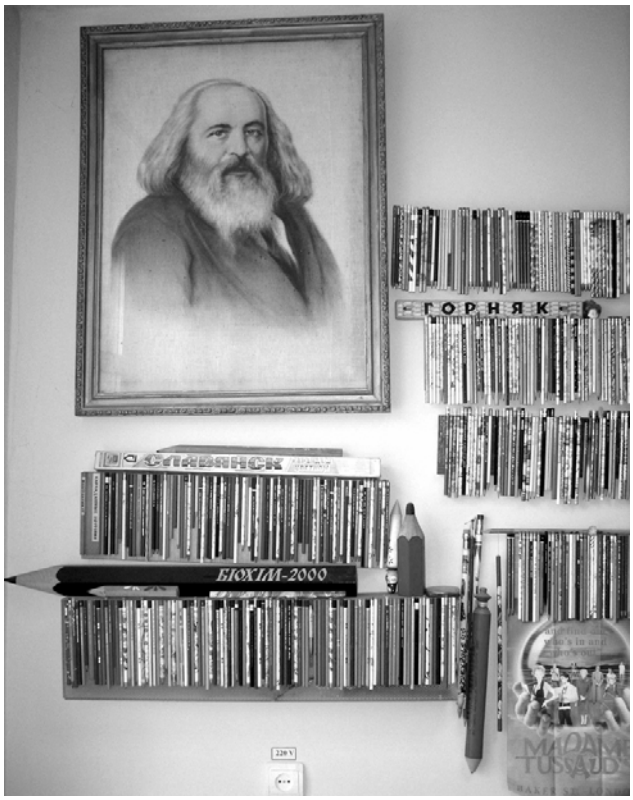

Коллекция карандашей в кабинете И. И. Кочерги.

Еще одно хобби И. И. Кочерги.

А как Иван Иванович танцевал вальс… Это я знаю не понаслышке. Легко, грациозно, четко, шаг за шагом, в ритме танца и обязательно по всему залу.

Он был хорошим другом и учителем. У плохого просто не могло быть столько молодых последователей. Чего стоят имена В. В. Суховеева, О. В. Москаленко, Г. Г. Сенченко, Г. Н. Лысенко и других. Кафедра химии, да и весь факультет могут этим гордиться.

Думаю, настанет время и исследователи, пользуясь архивами, восстанавливая события и факты, представят полную картину жизни и деятельности человека, чье имя так тесно связано с Нежинским государственным университетом. Мы же благодарны судьбе за то, что в нашей жизни были встречи и сотрудничество с Иваном Ивановичем.

О. В. Іванов,
головний редактор видавництва „Плеяди”

Піти, щоб залишитись...

Дякуючи Богові, є люди настільки цікаві своїм харизмом, що спілкування з ними є істинною насолодою та найвищою нагородою. Іван Іванович був... ні не так – залишається саме такою людиною.

Коли доля звела мене з ним на всеукраїнській хімічній олімпіаді школярів, то перше враження було приголомшуюче. Це – Везувій! Вулкан життєвої енергії, відданості справі, яку він із задоволенням робить і любить, людяності та порядності.

Знаю, що як і в будь-якої людини, у нього були і проблеми – куди ж людині без них – і особисті, і життєві, і виробничі. Але щось не пригадую, щоб це заважало йому постійно бути оптимістом, а тим більше якось відбиватися на діяльності голови журі учнівської олімпіади. Навіть якщо він хворів, а цього не приховати, то все одно лишався улюбленим Іван Івановичем.

Якось так йому особливо поталанило, що міг невимушено, відверто, а, головне – вчасно сказати саме ті слова, які хотіли почути люди навколо нього. І з кожним він умів спілкуватися так, що складалося непідробне враження, що саме від тебе залежить загальний успіх справи.

В тому, що українські школярі на хімічних олімпіадах найвищого рівня – міжнародних – усі виборювали нагороди, є й визначальна заслуга Івана Івановича. Є, бо те, що зробила ця людина для розбудови „олімпійського” руху школярів Україні стало зрозумілим лише з часом.

Кожна людина унікальна та неповторна. Приходять інші люди – може й кращі, а може й не дуже. Але такої людини, як наш улюбленець, ніколи не буде.

А ще кажуть, що людей, яких не можна замінити – не існує. Так оце вже точно не про Івана Івановича Кочергу.